مەككىدە نازىل بولغان سۈرە تۇر 49 ئايەت

سۈرە تۇرنىڭ پەزىلتى توغرىسىدا

ئىمام مالىك، جۇبەير ئىبنى مۇتئىمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شام نامىزىدا سۈرە تۇرنى ئوقۇغانلىقىنى ئاڭلىدىم، مەن ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ياكى قىرائىتىدىن چىرايلىق ھېچ كىمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ باقمىدىم. بۇنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام بۇخارى، ئۇممۇ سەلىمەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن تىنىمنىڭ ئاجىزلىشىپ قالغانلىقىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئېيتتىم، ئۇ: «سىز ئۇلاغقا مىنىپ كىشىلەرنىڭ ئارقىدىن تاۋاپ قىلىڭ»[1] دېدى. مەن شۇنداق تاۋاپ قىلدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۇ چاغدا بەيتۇللاھنىڭ يېنىدا سۈرە تۇرنى ئوقۇپ ناماز ئوقۇۋاتاتتى.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَٰبٖ مَّسۡطُورٖ ﴿٢﴾ فِي رَقّٖ مَّنشُورٖ ﴿٣﴾ وَٱلۡبَيۡتِ ٱلۡمَعۡمُورِ ﴿٤﴾ وَٱلسَّقۡفِ ٱلۡمَرۡفُوعِ
﴿٥﴾ وَٱلۡبَحۡرِ ٱلۡمَسۡجُورِ ﴿٦﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٖ ﴿٨﴾ يَوۡمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوۡرٗا
﴿٩﴾ وَتَسِيرُ ٱلۡجِبَالُ سَيۡرٗا ﴿١٠﴾ فَوَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي خَوۡضٖ يَلۡعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ
يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحۡرٌ هَٰذَآ أَمۡ أَنتُمۡ لَا
تُبۡصِرُونَ ﴿١٥﴾ ٱصۡلَوۡهَا فَٱصۡبِرُوٓاْ أَوۡ لَا تَصۡبِرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡۖ إِنَّمَا تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿١٦﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللہ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

تۇر تېغى بىلەن قەسەمكى﴿1﴾. ئوچۇق قەغەزگە يېزىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن قەسەمكى﴿2-3﴾. بەيتۇلمەئمۇر بىلەن قەسەمكى﴿4﴾. ئاسمان بىلەن قەسەمكى﴿5﴾. (قىيامەت كۈنى) ئوت بولۇپ ياندۇرۇلغان دېڭىز بىلەن قەسەمكى﴿6﴾. پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى چوقۇم يۈز بەرگۈسىدۇر﴿7﴾. ئۇنىڭغا ھېچ ئادەم قارشى تۇرالمايدۇ﴿8﴾. ئۇ كۈندە ئاسمان قاتتىق تەۋرەيدۇ﴿9﴾. تاغلار قاتتىق سەير قىلىدۇ (يەنى زېمىننىڭ ئۈستىدىن تۈزۈپ يوقىلىپ كېتىدۇ)﴿10﴾. ئۇ كۈندە (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارغا ۋاي!﴿11﴾. ئۇلار

---

[1] بۇ ۋىدالىشىش تاۋىپىنى كۆرسىتىدۇ.

www.munber.org

(دۇنيادا) غەپلەتكە چۆمگەنلەردۇر﴿12﴾. ئۇ كۈنده ئۇلار دوزاخقا قاتتىق ئىتتىرىلىدۇ﴿13﴾. (ئۇلارغا) «مانا بۇ سىلەر يالغانغا چىقارغان دوزاختۇر» (دېيىلىدۇ)﴿14﴾. (ئۇلارغا) «(كۆزلىرىڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرىۋاتقان بۇ ئازاب) سېھىرمۇ؟ ياكى سىلەر كۆرمەيۋاتامسىلەر﴿15﴾. دوزاخقا كىرىڭلار، (ئازابقا) مەيلى سەۋر قىلىڭلار، مەيلى سەۋر قىلماڭلار، بەرىبىر سىلەرگە ئوخشاش (چۈنكى سىلەر دوزاختا مەڭگۈ قالىسىلەر)، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر» (دېيىلىدۇ)﴿16﴾.

الله نىڭ ئازابىنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىنى تەكىتلەپ قەسەم قىلىشى توغرىسىدا

الله تائالا ئۆزىنىڭ بۈيۈك قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان مەخلۇقاتلىرى بىلەن قەسەم قىلىپ دۈشمەنلىرىنى چوقۇم ئازابلايدىغانلىقىنى، ئۇلاردىن ئۇ ئازابنى ھېچ دەپئى قىلغۇچىنىڭ بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. تۇر تېغى الله تائالا ئۇنىڭ ئۈستىدە مۇساغا سۆزلىگەن، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىسانى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن تاغقا ئوخشاش ئۈستى دەل - دەرەخ بىلەن قاپلانغان تاغدۇر، دەل - دەرەخ بولمىغان تاغ تۇر تېغى دەپ ئاتالمايدۇ. ئۇ پەقەت تاغ دەپ ئاددىيلا ئاتىلىدۇ.

﴿**ئوچۇق قەغەزگە يېزىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن قەسەمكى**﴾ بەزى تەپسىرشۇناسلار بۇ كىتابنى لەۋھۇلمەھپۇزدۇر، دەپ تەپسىر قىلدى. يەنە بەزىلەر يېزىلىپ نازىل قىلىنغان، كىشىلەرگە ئوچۇق ئاشكارا ئوقۇپ بېرىلىدىغان كىتابلاردۇر، دەپمۇ تەپسىر قىلدى.

﴿**بەيتۇلمەئمۇر بىلەن قەسەمكى**﴾ ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسرا ھەققىدىكى ھەدىستە ئۆزىنىڭ يەتتىنچى قەۋەت ئاسمانغا چىققاندىن كېيىنكى ئەھۋالىنى سۆزلەپ مۇنداق دېگەن: «ئاندىن مەن بەيتۇلمەئمۇرغا ئۆرلىتىلدىم. ئۇ يەرگە ھەر كۈنى 70 مىڭ پەرىشتە (ئىبادەت قىلغىلى) كىرىدىكەن، پەرىشتىلەرنىڭ كۆپلىكىدىن ئۇلارغا ئۇ يەرگە يەنە بىر قېتىم كىرىشكە نۆۋەت تەگمەيدىكەن» يەنى پەرىشتىلەر بەيتۇلمەئمۇردا ئىبادەت قىلىدۇ. گويا ئەھلى زېمىن كەئبىنى تاۋاپ قىلغاندەك ئۇلارمۇ بەيتۇلمەئمۇرنى تاۋاپ قىلىدۇ. بەيتۇلمەئمۇر يەتتىنچى قەۋەت ئاسماندىكىلەرنىڭ كەئبىسىدۇر. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاسمانغا ئۆرلىتىلگەندە الله تائالانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دۈمبىسىنى بەيتۇلمەئمۇرغا يۆلەپ تۇرغانلىقىنى كۆردى، چۈنكى ئۇ زېمىننىڭ كەئبىسىنى بىنا قىلغۇچىدۇر. مۇكاپات ئەمەلنىڭ ئۆز تىپىدىن بولىدۇ. بەيتۇلمەئمۇر كەئبىنىڭ دەل ئۇدۇلىغا توغرا كېلىدۇ. ھەر بىر ئاسماندا بىردىن ئۆي بولۇپ، شۇ ئاسماندىكىلەر ئۇنىڭدا ئىبادەت قىلىدۇ. الله غا ناماز ئوقۇيدۇ. دۇنيا ئاسمىنىدىكى (يەنى بىرىنچى قەۋەت ئاسماندىكى) ئۆي بەيتۇلئىززەت دەپ ئاتىلىدۇ.

﴿**ئاسمان بىلەن قەسەمكى**﴾ سۇفيان سەۋرى ئەلىينىڭ بۇ ئايەتنى ﴿ئاسماننى بىز بىخەتەر ئۆگزە قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاسماندىكى (كۈن، ئاي، يۇلتۇزلارغا ئوخشاش اللەنىڭ بارلىقىنى ۋە ئۇنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلەردىن غەپلەتتىدۇر﴾[1] دېگەن ئايەت بىلەن چۈشەندۈرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ. مۇجاھىد، قەتادە، سۇددى، ئىبنى جۇرەيج ۋە ئىبنى زەيد قاتارلىقلارمۇ شۇنداق تەپسىر قىلغان. ئىبنى جەرىرمۇ بۇ قاراشقا قوشۇلغان.

﴿**(قىيامەت كۈنى) ئوت بولۇپ ياندۇرۇلغان دېڭىز بىلەن قەسەمكى**﴾ كۆپ ساندىكى تەپسىرشۇناسلار: ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان دېڭىز دۇنيادىكى دېڭىزدىن ئىبارەت بولۇپ، قىيامەت كۈنى ئۇ ئوت بولۇپ ياندۇرۇلىدۇ، دەپ تەپسىر قىلىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(قىيامەت كۈنى) ئوت بولۇپ

[1] سۈرە ئەنبىيا 32- ئايەت.

www.munber.org

يانـدۇرۇلغان دېڭىــز بىلــەن قەســەمكى﴾[1] يــەنى لاۋۇلــداپ گــۇركىرەپ ئــوت دېڭىــزىغــا ئــايلىنىپ قىيامــەت مەيدانىدىكىلەرنى ئوراپ تۇرىدۇ. بۇنى سەئىد ئىبنى مۇسەييەب، ئەلىي ئىبنى ئەبۇتالىبتىن رىۋايەت قىلغان. ئىبنى ئاباسنىڭمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان. سەئىد ئىبنى جۇبەير، مۇجاھىد، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇبەيد ۋە باشقىلارمۇ شۇنداق تەپسىر قىلغان.

قەتادە بۇ ئايەتنى "سۇ بىلەن توشقۇزۇلغان دېڭىز بىلەن قەسەمكى" دېگەنلىك بولىدۇ، دەپ تەپسىر قىلغان. بۇ قاراشقا ئىبنى جەرىرمۇ قوشۇلغان ۋە: بۈگۈنكى كۈندە دۇنيانىڭ دېڭىزى ئوت بولۇپ يانغان ئەمەس، بەلكى سۇ بىلەن توشقۇزۇلغاندۇر، دېگەن.

﴿**پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى چوقۇم يۈز بەرگۈسىدۇر**﴾ مانا بۇ يۇقىرىدىكى قەسەملەرنىڭ جاۋابى بولۇپ كاپىرلارغا بولىدىغان ئازابنىڭ چوقۇم يۈز بېرىدىغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. الله تائالا كېيىنكى ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇنىڭغا ھېچ ئادەم قارشى تۇرالمايدۇ**﴾ يەنى ئەگەر الله ئۇ ئازابنى ئۇلارغا ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇپ ئۇلاردىن ئۇ ئازابنى توسىدىغان ھېچ ئادەم يوق. ئەبۇبەكرى ئىبنى ئەبۇدۇنيا، جەفەر ئىبنى زەيد ئەبەدىيدىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر كېچىسى ئۆمەر مەدىنىنىڭ ئەھۋالىنى كۆزىتىش ئۈچۈن سىرتقا چىقتى. ئۇ بىر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە ئۇنىڭ ئۆرە تۇرۇپ ناماز ئوقۇۋاتقانلىقىغا توغرا كېلىپ قالدى ـ دە، توختاپ تۇرۇپ ئۇنىڭ قىرائىتىگە قۇلاق سالدى. ئۇ: ﴿**تۇر تېغى بىلەن قەسەمكى**﴾ دېگەن يەردىن ئوقۇپ ﴿**پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى چوقۇم يۈز بەرگۈسىدۇر. ئۇنىڭغا ھېچ ئادەم قارشى تۇرالمايدۇ**﴾ دېگەن يەرگە يەتكەندە، ئۆمەر: كەئبىنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، بۇ بىر ھەق قەسەمدۇر، دېدى. ئاندىن ئېشىكىدىن چۈشۈپ تامغا يۆلەنگىنىچە بىر ئاز تۇرۇپ قالدى، ئاندىن ئۆيىگە قايتىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر ئاي ئاغرىپ يېتىپ قالدى. كىشىلەر ئۇنى يوقلاپ تۇردى، بىراق ئۇنىڭ نېمە كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقىنى ئۇلار ئۇقمايتتى.

ئازاب كۈنى بولغان قىيامەت كۈنىنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

﴿**ئۇ كۈندە ئاسمان**﴾ الله نىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ ئايلانغان ھالەتتە بىر ـ بىرىگە سوقۇلۇپ ﴿**قاتتىق تەۋرەيدۇ. تاغلار قاتتىق سەير قىلىدۇ**﴾ يەنى تاغلار زېمىن ئۈستىدىن يوقىلىپ، تىتىلىپ، پارچىلىنىپ، چاڭ ـ توزاڭدەك توزۇپ ئۇچۇپ يۈرىدۇ.

﴿**ئۇ كۈندە (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارغا ۋاي!**﴾ يەنى شۇ كۈندە الله نىڭ ئۇلارنى ئازابلايدىغانلىقى ۋە قاتتىق جازالايدىغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ھالىغا ۋاي! ﴿**ئۇلار (دۇنيادا) غەپلەتكە چۆمگەنلەردۇر**﴾ يەنى ئۇلار دۇنيادىكى چاغلىرىدا باتىلغا چۆمۈپ، دىنىنى مەسخىرە قىلغان ۋە ئويۇنچۇق قىلىۋالغانلاردۇر.

﴿**ئۇ كۈندە ئۇلار دوزاخقا قاتتىق ئىتتىرىلىدۇ**﴾ دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلارغا تاپا ـ تەنە ۋە مالامەت قىلىش يۈزىسىدىن ﴿**مانا بۇ سىلەر يالغانغا چىقارغان دوزاختۇر**﴾ دەيدۇ. ئۇلارغا يەنە ﴿**(كۆزلىرىڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرىۋاتقان) بۇ ئازاب سېھىرمۇ؟ ياكى سىلەر كۆرمەيۋاتامسىلەر دوزاخقا كىرىڭلار**﴾ يەنى ھەممە ئەتراپىدىن ئوت ئوراپ تۇرغان دوزاخقا كىرىڭلار.

﴿**(ئازابقا) مەيلى سەۋر قىلىڭلار، مەيلى سەۋر قىلماڭلار، بەرىبىر سىلەرگە ئوخشاش**﴾ يەنى سىلەر دوزاخ ئازابىغا مەيلى سەۋر قىلىڭلار، مەيلى سەۋر قىلماڭلار، ئۇ سىلەر ئۈچۈن بەرىبىردۇر، سىلەرگە ئۇنىڭدىن ھەرگىز قېچىش ۋە قۇتۇلۇش يوقتۇر.

---

[1] سۈرە تەكۋىر6 ـ ئايەت.

www.munber.org

﴿**سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر**﴾ يەنى اﷲ ھېچكىمگە زۇلۇم قىلمايدۇ. بەلكى، ھەر بىر ئادەمگە قىلمىشىغا قارىتا مۇكاپات ۋە جازا بېرىدۇ.

* * * * * * *

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّـٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَـٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ
﴿١٨﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَـٰهُم بِحُورٍ عِينٍ
﴿٢٠﴾

تەقۋادارلار ھەقىقەتەن جەننەتلەردە ۋە نېمەت ئىچىدە بولىدۇ﴿17﴾. ***ئۇلار پەرۋەردىگارى بەرگەن نەرسىلەر بىلەن ھوزۇرلىنىدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ***﴿18﴾. ***(ئۇلارغا) «قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ (مۇكاپاتى) ئۈچۈن كۆڭۈللۈك يەڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ)***﴿19﴾. ***ئۇلار قاتار تىزىلغان تەختلەر ئۈستىدە يۆلەنگەن ھالدا ئولتۇرىدۇ، شەھلا كۆزلۈك ھۆرلەرنى ئۇلارغا جۈپ قىلىپ بېرىمىز***﴿20﴾.

بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشكۈچىلەرنىڭ ياخشى ئاقىۋىتى توغرىسىدا

اﷲ تائالا بەخت ـ سائادەتلىك كىشىلەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**تەقۋادارلار ھەقىقەتەن جەننەتلەردە ۋە نېمەت ئىچىدە بولىدۇ**﴾ مانا بۇ ئەنە شۇ ئازاب ئوقۇبەت ئىچىدە بولۇۋاتقان بەتبەختلەرنىڭ دەل ئەكسىچە بولىدىغان ئىشتۇر.

﴿**ئۇلار پەرۋەردىگارى بەرگەن نەرسىلەر بىلەن ھوزۇرلىنىدۇ**﴾ يەنى ئۇلار اﷲ تائالا ئۇلارغا بەرگەن يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەك، تۇرالغۇ جاي، ئات ـ ئۇلاغلار ۋە ئۇنىڭدىن باشقا كىشىلەرگە ھوزۇر بېغىشلايدىغان تۈرلۈك نېمەتلەر بىلەن ھوزۇرلىنىدۇ.

﴿**پەرۋەردىگارى ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ**﴾ يەنى اﷲ ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن قۇتقۇزىدۇ، ئەنە شۇنىڭ ئۆزىلا ئۇلارغا يېتەرلىك نېمەتتۇر. ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇلارغا يەنە جەننەتكە كىرىش، جەننەتتىكى كۆز كۆرۈپ باقمىغان، قۇلاق ئاڭلاپ باقمىغان ۋە ئىنسانىنىڭ دىلىغا كېچىپ باقمىغان تۈرلۈك نازۇ ـ نېمەت ۋە خۇشال ـ خۇراملىق قوشۇپ بېرىلىدۇ.

﴿**(ئۇلارغا) «قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ (مۇكاپاتى) ئۈچۈن كۆڭۈللۈك يەڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ)**﴾ اﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿(ئۇلارغا) «ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال ـ خۇرام يەڭلار، ئىچىڭلار» دېيىلىدۇ﴾[1] يەنى مانا بۇ مۇكاپات اﷲ تائالانىڭ ئۇلارنى دوزاختىن قۇتۇلدۇرغانلىقىنىڭ ئۈستىگە، ئۇلارغا ئارتۇق ئاتا قىلغان مەرھەمىتى ۋە ياخشىلىقىدۇر.

﴿**ئۇلار قاتار تىزىلغان تەختلەر ئۈستىدە**﴾ يەنى ئەتراپى پەردىلەر بىلەن بېزەلگەن، بىر ـ بىرىگە قارىتىپ قاتار قويۇلغان تەختلەر ئۈستىدە ﴿**يۆلەنگەن ھالدا ئولتۇرىدۇ**﴾ اﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن ﴿ئۇلار نازۇ ـ نېمەتلىك باغلاردا، تەختلەر ئۈستىدە بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ﴾[2].

---

[1] سۈرە ھاققە 24- ئايەت.
[2] سۈرە سافقات 43- ئايەت.

www.munber.org

﴿شەھلا كۆزلۈك ھۆرلەرنى ئۇلارغا جۈپ قىلىپ بېرىمىز﴾ يەنى ئۇلارغا شەھلا كۆزلۈك ھۆرلەردىن قەدىناس، ياخشى، چىرايلىق ئاياللارنى نىكاھلاپ بېرىمىز، شەھلا كۆزلۈك ھۆرلەرنىڭ سۈپەتلىرى يۇقىرىدا بىر قانچە ئورۇنلاردا تەپسىلىي بايان قىلىنىپ ئۆتۈپ كەتتى، شۇڭا ئۇنى بۇ يەردە قايتا تەكرارلاش ھاجەتسىزدۇر.

* * * * * * *

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلۡحَقۡنَا بِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَمَآ أَلَتۡنَٰهُم مِّنۡ عَمَلِهِم مِّن شَيۡءٖۚ
كُلُّ ٱمۡرِيِٕۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٞ ﴿٢١﴾ وَأَمۡدَدۡنَٰهُم بِفَٰكِهَةٖ وَلَحۡمٖ مِّمَّا يَشۡتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ فِيهَا كَأۡسٗا
لَّا لَغۡوٞ فِيهَا وَلَا تَأۡثِيمٞ ﴿٢٣﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيۡهِمۡ غِلۡمَانٞ لَّهُمۡ كَأَنَّهُمۡ لُؤۡلُؤٞ مَّكۡنُونٞ ﴿٢٤﴾ وَأَقۡبَلَ بَعۡضُهُمۡ
عَلَىٰ بَعۡضٖ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا كُنَّا قَبۡلُ فِيٓ أَهۡلِنَا مُشۡفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡنَا وَوَقَىٰنَا
عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبۡلُ نَدۡعُوهُۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر﴿21﴾. ئۇلار كۆرىۋاتقان نېمەتنىڭ ئۈستىگە يەنە (ئۇلارنى) كۆڭلى تارتقان مېۋە ۋە كۆڭلى تارتقان گۆش بىلەن تەمىنلەيمىز﴿22﴾. ئۇلار جەننەتتە ئۆزئارا (مەي قاچىلانغان) جاملارنى تۇتۇشىدۇ، (مەي ئىچىش بىلەن) ئۇلاردىن (بۇ دۇنيادىكىدەك) بىھۇدە سۆز ۋە گۇناھ سادىر بولمايدۇ﴿23﴾. گويا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەردەك (چىرايلىق) غىلمانلار ئۇلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ (ئۇلارنىڭ) خىزمىتىنى قىلىدۇ﴿24﴾. ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر - بىرىگە قارىشىپ پاراڭ سېلىشىدۇ﴿25﴾. ئۇلار ئېيتىدۇ: «بىز ھەقىقەتەن (دۇنيادىكى چاغدا) ئائىلىمىزدە (اللەنىڭ ئازابىدىن) قورقاتتۇق﴿26﴾. اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى، بىزنى زەھەرلىك ئازابتىن ساقلىدى﴿27﴾. بىز ھەقىقەتەن ئىلگىرى اللەغا ئىبادەت قىلاتتۇق، اللە ھەقىقەتەن ئېھسان قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر»﴿28﴾.

مۆمىنلەرنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ دەرىجىدە ئۇلار بىلەن ئوخشاش بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان مەرھەمىتى، ئىكرامى، ياخشىلىقى مېھرى - شەپقىتى ۋە ئېھسانى يۈزىسىدىن مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرى ئىماندا ئۇلارغا ئەگەشسە، اللە ئۇلارنى ئاتا - ئانىلىرى بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە قىلىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ، گەرچە ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى ئاتا - ئانىسىنىڭ دەرىجىسىگە يەتمىگەن تەقدىردىمۇ ئاتا - ئانىلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۆز ھۇزۇرلىرىدا ئۆز دەرىجىلىرى بىلەن ئوخشاش ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ كۆڭۈللىرى خۇرسەن بولۇشى ئۈچۈن ياخشى ئەمەللىرى كەم بولۇپ قالغانلارنىڭ دەرىجىسىنى ئەمىلى كامالەتكە يەتكەنلەرنىڭ دەرىجىسى بىلەن ئۈستۈن كۆتۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئەڭ چىرايلىق رەۋىشتە جەم قىلىدۇ. ئەۋلادلىرىنىڭ دەرىجىسىنى ئاتا - ئانىلار بىلەن ئوخشاش قىلىش ئاتا - ئانىلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىدىن ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ. شۇڭا اللە مۇنداق دەيدۇ: **﴿ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز﴾**.

www.munber.org

سەۋرى، ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: شەك ـ شۈبھىسىزكى، مۆمىنىنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ دەرىجىسىنى گەرچە ئۇلارنىڭ دەرىجىسى ياخشى ئەمەل قىلىشتا ئۇنىڭدىن تۆۋەن تۇرسىمۇ ئەۋلادلىرىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆڭلىنىڭ خۇرسەن بولۇشى ئۈچۈن، ئەۋلادلىرىنىڭ دەرىجىسىنىمۇ ئەلۋەتتە يۇقىرى كۆتۈرىدۇ، دېدى. ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: ﴿**ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز**﴾ بۇنى ئىبنى جەرىر ۋە ئىبنى ئەبۇھاتەممۇ سۈپيان سەۋرىنىڭ ھەدىسىدىن رىۋايەت قىلغان.

ئىبنى ئەبۇھاتەم، ئىبنى ئابباسنىڭ اللە تائالا نىڭ: ﴿**ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز**﴾ دېگەن ئايىتىنى تەپسىر قىلىپ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇلار مۆمىنىنىڭ ئەۋلادلىرى بولۇپ، ئىمان ئۈستىدە ۋاپات بولىدۇ. گەرچە ئاتا ـ ئانىلىرىنىڭ دەرىجىلىرى ئۇلارنىڭ دەرىجىلىرىدىن يۇقىرى بولسىمۇ ئۇلارنى ئاتا ـ ئانىلىرى بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىدۇ. ئاتا ـ ئانىلىرىنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىدىن بولسا ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ.

ئىمام ئەھمەدنىڭ ئوغلى ئابدۇللاھ ئەلىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: خەدىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن جاھىلىيەت دەۋرىدە ۋاپات بولۇپ كەتكەن (يەنى بۇرۇنقى يولدىشىدىن بولغان) ئىككى بالىسى توغرۇلۇق سورىغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇلار دوزاختا بولىدۇ» دەپ جاۋاپ بەردى. ئاندىن خەدىچەنىڭ يۈزىنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ: «ئەگەر سىز ئۇ ئىككىسىنىڭ ئورنىنى كۆرگەن بولسىڭىز ئۇلارغا ئەلۋەتتە غەزەپلەنگەن بولاتتىڭىز» دېدى. خەدىچە: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! سېنىڭدىن بولغان بالامچۇ؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «جەننەتتە بولىدۇ» دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرى جەننەتتە بولىدۇ، مۇشرىكلار ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرى دوزاختا بولىدۇ» دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ﴿**ئۆزلىرى ئىمان ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ**﴾ دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى. مانا بۇ اللە تائالا نىڭ پەرزەنتلەرگە، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ بەرىكىتى ئۈچۈن ئاتا قىلغان مەرھەمىتىدۇر. ئاتا ـ ئانىلارغا كەلسەك، اللە تائالا ئۇلارغا پەرزەنتلەرنىڭ دۇئاسىنىڭ بەرىكىتى بىلەن مەرھەمەت ئاتا قىلىدۇ.

ئىمام ئەھمەد، ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللە جەننەتتە ياخشى بەندىسىنىڭ دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ: ئى پەرۋەردىگارىم! بۇ دەرىجە ماڭا نەدىن كەلدى؟ دەيدۇ. ئاندىن اللە: سېنىڭ پەرزەنتىڭنىڭ ساڭا تىلىگەن مەغپىرىتىدىن كەلدى، دەيدۇ».

ئىمام مۇسلىم، ئەبۇھۇرەيرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەگەر ئادەم ئەۋلادى ۋاپات بولسا، ئۇنىڭ ياخشى ئەمەلىنىڭ ساۋابى ئۈزۈلىدۇ، پەقەت ئۈچ ئىشنىڭ ساۋابى ئۇنىڭغا يېتىپ تۇرىدۇ: بىرى، ساۋابى ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان سەدىقە (يەنى ئومۇمنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن مەسچىت، كۆۋرۈك، يول ۋە باشقا نەرسىلەرگە ئوخشاش ئىشلارغا سەرپ قىلغان پۇل ـ مال)، ئىككىنچىسى، كىشىلەرگە قالدۇرغان پايدىلىق ئىلىم، ئۈچىنچىسى، ئۇنىڭغا دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى پەرزەنتنى تەربىيىلەپ قويۇش».

www.munber.org

اللە نىڭ گۇناھكارلارغا بولغان ئادالىتى توغرىسىدا

اللە تائالا ئۆز مەرھەمىتى ۋە پەزلى بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ دەرىجىسىنى ئاتا - ئانىلارنىڭ دەرىجىسىگە كۆتۈرۈدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئۇ دەرىجىگە يېتىشىكە ھېچقانداق ياخشى ئەمەل تەلەپ قىلمايدىغانلىقىنى خەۋەر قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدىغانلىقى ئۈچۈن بىراۋنى يەنە بىراۋنىڭ گۇناھى بىلەن ھەرگىز جازالىمايدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر**﴾ يەنى ئۇ ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا ئۆزى مەسئۇلدۇر، ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقا بىر ئىنساننىڭ گۇناھى، خاھى ئۇ ئاتىسى بولسۇن ياكى ئوغلى بولسۇن، ھەرگىز يۈكلەنمەيدۇ. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿ھەر ئىنسان قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (دوزاختا) مەھبۇستۇر. پەقەت ئەسھابى يەمىن (يەنى سائادەتمەن مۆمىنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئۇلار جەننەتلەردە بولۇپ، گۇناھكارلاردىن: «سىلەرنى دوزاخقا كىرگۈزگەن نېمە؟» دەپ سورايدۇ﴾[1].

جەننەتنىڭ شارابىنىڭ ۋە جەننەت ئەھلىنىڭ نازۇ نېمەتلىرىنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

﴿**ئۇلار كۆرۈۋاتقان نېمەتنىڭ ئۈستىگە يەنە (ئۇلارنى) كۆڭلى تارتقان مېۋە ۋە كۆڭلى تارتقان گۆش بىلەن تەمىنلەيمىز**﴾ يەنى ئۇلارنى ئۇلار ئىشتىھا قىلغان ۋە كۆڭلى تارتقان ھەر تۈرلۈك مېۋىلەر ۋە گۆشلەر بىلەن بەھرىمەن قىلىمىز.

﴿**ئۇلار جەننەتتە ئۆزئارا (مەي قاچىلانغان) جاملارنى تۇتۇشىدۇ، (مەي ئىچىش بىلەن) ئۇلاردىن (بۇ دۇنيادىكىدەك) بىھۇدە سۆز ۋە گۇناھ سادىر بولمايدۇ**﴾ يەنى ئۇلار جەننەتتە بۇ دۇنيادىكى مەي ئىچكەن كىشىلەر سۆزلىگەندەك بىھۇدە ۋە گۇناھ بولىدىغان سۆزلەرنى قىلمايدۇ. ئىبنى ئابباس بۇ ئايەت ھەققىدە: ئۇلار باتىل ۋە يالغان سۆزلەرنى قىلمايدۇ، دېدى. مۇجاھىد: ئۇلار ئۆزئارا تىللاشمايدۇ ۋە گۇناھ ئۆتكۈزمەيدۇ، دېدى. قەتادە: ئەنە شۇ ئىشلار شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن دۇنيادا سادىر بولاتتى. اللە ئاخىرەتنىڭ شارابىنى دۇنيانىڭ شارابىنىڭ مەينەتلىرىدىن ۋە زەرەرلىرىدىن پاك قىلدى، دېدى. يۇقىرىدا بايان قىلىنغىنىدەك اللە جەننەتنىڭ شارابىدىن باشنى قايدۇرۇش، قورساقنى ئاغرىتىش ۋە ئەقىلنى تامامەن يوقىتىش قاتارلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى يوق قىلدى. ئۇ شارابنىڭ ئۇلارنى قىلچە پايدىسى بولمىغان، بىھۇدە ۋە قەبىھ سۆزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يامان سۆزلەرنى قىلىشىغا سەۋەب بولمايدىغانلىقىدىن خەۋەر بەردى ۋە ئۇ شاراپنىڭ كۆرۈنۈشى چىرايلىق، تەمى ياخشى ۋە پۇرىقىدىن خۇش پۇراق كېلىپ تۇرىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دېدى: ﴿ئۇلارغا ئېقىپ تۇرغان، ئاپئاق، ئىچكۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان شارابلاردىن تولدۇرۇلغان جاملار ئايلاندۇرۇپ تۇرۇلىدۇ. ئۇنىڭدا مەس قىلىدىغان نەرسە يوق، ئۇلار ئۇنى ئىچىش بىلەن مەس بولمايدۇ﴾[2] ﴿ئۇ شارابنى ئىچىش بىلەن ئۇلارنىڭ بېشى ئاغرىمايدۇ، مەس بولمايدۇ﴾[3].

﴿**گويا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەردەك (چىرايلىق) غىلمانلار ئۇلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ (ئۇلارنىڭ) خىزمىتىنى قىلىدۇ**﴾ بۇ ئايەت ئۇلارنىڭ خىزمەتچىلىرى ۋە خاس كۈتكۈچىلىرىدىن خەۋەر بېرىدۇ. بۇ خىزمەتچىلەر ۋە كۈتكۈچىلەر چىرايلىق، يېقىملىق، پاكىز ۋە كىيىم - كېچەكلىرى يارىشىملىق بولۇپ،

---

[1] سۈرە مۇددەسسىر 38 — 42 - ئايەتكىچە.
[2] سۈرە ساففات 45 — 47 - ئايەتكىچە.
[3] سۈرە ۋاقىئە 19- ئايەت.

www.munber.org

گويا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى كۆزنى قاماشتۇرىدىغان گۆھەرگە ئوخشايدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(قېرىماي) ھەمىشە بىر خىل تۇرىدىغان غىلمانلار ئېقىپ تۇرغان شارابتىن تولدۇرۇلغان پىيالە، چەينەك، جاملارنى ئۇلارغا ئايلىنىپ سۇنۇپ تۇرىدۇ﴾[1].

﴿ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر - بىرىگە قارىشىپ پاراڭ سېلىشىدۇ﴾ يەنى ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇپ دۇنيادىكى چاغلىرىدىكى ئىش - ئەمەللىرى ئۈستىدە سۆزلىشىدۇ، ئەھۋاللىرى توغرىسىدا پاراڭ قىلىشىدۇ. بۇ خۇددى ھاراق ئىچكۈچىلەرنىڭ ھاراق سورۇنىدا ئولتۇرۇپ ئۆزلىرى مەست بولغان چاغدا، ئۆز ئىشلىرى ھەققىدە پاراڭ قىلىشقىنىغا ئوخشايدۇ.

﴿ئۇلار ئېيتىدۇ: «بىز ھەقىقەتەن (دۇنيادىكى چاغدا) ئائىلىمىزدە﴾ يەنى ئائىلىمىز ئىچىدىكىلەر ئارىسىدا پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ئازابىدىن ۋە جازالىشىدىن **﴿قورقاتتۇق. الله بىزگە مەرھەمەت قىلدى، بىزنى زەھەرلىك ئازابتىن ساقلىدى﴾** يەنى الله بىزگە ياخشىلىق قىلىپ بىزنى بىز قورققان نەرسىدىن قۇتقۇزدى.

﴿بىز ھەقىقەتەن ئىلگىرى اللەغا ئىبادەت قىلاتتۇق﴾ يەنى الله غا زارلىنىپ يالۋۇراتتۇق. الله دۇئايىمىزنى ئىجابەت قىلىپ بىزگە تىلىگىنىمىزنى بەردى **﴿الله ھەقىقەتەن ئېھسان قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر﴾**.

* * * * * * *

فَذَكِّرۡ فَمَآ أَنتَ بِنِعۡمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٖ وَلَا مَجۡنُونٍ ٢٩ أَمۡ يَقُولُونَ شَاعِرٞ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيۡبَ
ٱلۡمَنُونِ ٣٠ قُلۡ تَرَبَّصُواْ فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلۡمُتَرَبِّصِينَ ٣١ أَمۡ تَأۡمُرُهُمۡ أَحۡلَٰمُهُم بِهَٰذَآۚ أَمۡ هُمۡ قَوۡمٞ
طَاغُونَ ٣٢ أَمۡ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥۚ بَل لَّا يُؤۡمِنُونَ ٣٣ فَلۡيَأۡتُواْ بِحَدِيثٖ مِّثۡلِهِۦٓ إِن كَانُواْ صَٰدِقِينَ ٣٤

(ئى مۇھەممەد!) سەن قۇرئان بىلەن قەۋمىڭگە) ۋەز - نەسىھەت قىلغىن، سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن كاھىنمۇ ئەمەسسەن ۋە مەجنۇنمۇ ئەمەسسەن[29]. ئۇلار ئېيتىدۇ: «ئۇ شائىردۇر، بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە (يولۇقۇشىنى) كۈتىمىز». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «سىلەر كۈتۈڭلار، ھەقىقەتەن مەن سىلەر بىلەن بىرگە كۈتكۈچىلەردىنمەن (يەنى سىلەر مېنىڭ ھالاك بولۇشۇمنى كۈتسەڭلار، مەنمۇ سىلەرنىڭ ھالاك بولۇشۇڭلارنى كۈتىمەن)»[30–31]. ئۇلارنىڭ ئەقلى ئۇلارنى مۇشۇنداق (سۆز) قىلىشقا بۇيرۇمدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (كۇفرىدا) ھەددىدىن ئاشقان قەۋمدۇر[32]. ياكى ئۇلار: «(مۇھەممەد قۇرئاننى ئۆزى توقۇدى دېيىشەمدۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ[33]. ئەگەر (مۇھەممەد ئۇنى توقۇدى دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، (تۈزۈلۈشتە، گۈزەللىكتە، بايانْدا) قۇرئانغا ئوخشايدىغان بىر سۆزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار[34].

پەيغەمبەرنى مۇشرىكلارنىڭ بوھتانلىرىدىن ئاقلاش، ئۇلارغا تەھدىد سېلىش ۋە ئۇلارغا جەڭ ئېلان قىلىش توغرىسىدا

[1] سۈرە ۋاقىئە 17– 18- ئايەتلەر.

www.munber.org

اللّٰه تائالا پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى اللّٰه نىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرىنى اللّٰه نىڭ بەندىلىرىگە يەتكۈزۈشكە، اللّٰه ئۇنىڭغا نازىل قىلغان نەرسە بىلەن ئۇلارغا ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشقا بۇيرۇپ ۋە ئۇنى بوھتانچىلارنىڭ، گۇناھكارلارنىڭ ئۇنىڭغا چاپلىغان بوھتانلىرىدىن ئاقلاپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى **مۇھەممەد! سەن قۇرئان بىلەن قەۋمىڭگە) ۋەز ـ نەسىھەت قىلغىن، سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن كاھىنمۇ ئەمەسسەن ۋە مەجنۇنمۇ ئەمەسسەن**﴾ يەنى اللّٰه غا ھەمدۇ ـ سانا بولسۇنكى، سەن قۇرەيش كاپىرلىرىنىڭ جاھىللىرى ئېيتقاندەك ئاسمان خەۋىرىدىن بىرەر سۆزگە ئېرىشكەن جىننىڭ خائىشى بويىچە سۆزلەيدىغان كاھىنمۇ ئەمەسسەن ۋە جىن چېپىلىپ قالغان ساراڭدەك ﴿**مەجنۇنمۇ**﴾ ئەمەسسەن.

اللّٰه تائالا ئۇلارنىڭ پەيغەمبەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھەققىدە ئېيتقان سۆزلىرىگە رەددىيە بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئېيتىدۇ: «ئۇ شائىردۇر، بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە**﴾ يەنى ئۆلۈمگە ﴿**(يولۇقۇشىنى) كۈتىمىز »**﴾ يەنى ئۇلار: بىز سەۋرچانلىق بىلەن ئۇنىڭغا ئۆلۈم كەلگەنگە قەدەر كۈتىمىز، ئۇ ئۆلگەن چاغدا ئۇنىڭدىن ۋە ئۇنىڭ دەۋىتىدىن قۇتۇلۇپ بىراقلا راھەتكە چىقىمىز، دېيىشىدۇ.

اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «سىلەر كۈتۈڭلار، ھەقىقەتەن مەن سىلەر بىلەن بىرگە كۈتكۈچىلەردىنمەن**﴾ يەنى سىلەر كۈتۈڭلار، ھەقىقەتەن مەنمۇ سىلەر بىلەن بىرگە كۈتكۈچىدۇرمەن، سىلەر كەلگۈسىدە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ياخشى ئاقىۋەت ۋە غەلىبىنىڭ كىمگە مەنسۇپ بولىدىغانلىقىنى چوقۇم بىلىسىلەر. مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق، مۇجاھىدتىن ئىبنى ئاببا‌س رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: قۇرەيشلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىشى توغرۇلۇق ئۆزلىرىنىڭ يىغىن زالىغا توپلانغان چاغدا ئۇلاردىن بىرى: ئۇنى باغلاپ سولاپ قويۇڭلار، ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى شائىرلاردىن زۇھەير ۋە نابىغەلەر ھالاك بولغاندەك، ئۇ ئۆلۈپ ھالاك بولغانغا قەدەر ئۇنى كۈتۈپ تۇرۇڭلار، ئۇ پەقەت ئاشۇ شائىرلاردىن بىرىگە ئوخشايدۇ، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن اللّٰه تائالا ئۇلارنىڭ ئاشۇ سۆزلىرىنى تۆۋەندىكى ئايەتتە بايان قىلىدۇ: ﴿**ئۇلار ئېيتىدۇ: «ئۇ شائىردۇر، بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە (يولۇقۇشىنى) كۈتىمىز »**﴾.

﴿**ئۇلارنىڭ ئەقلى ئۇلارنى مۇشۇنداق (سۆز) قىلىشقا بۇيرۇمدۇ؟**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ ئەقىللىرى ئۇلارنى سەن توغرۇلۇق قىلىشقان ئاشۇ سۆزلىرىنىڭ يالغان ـ ياۋداق سۆزلەر ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ يەنە شۇ سۆزلەرنى قىلىشقا بۇيرۇمدۇ؟

﴿**ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (كۇفرىدا) ھەددىدىن ئاشقان قەۋمدۇر**﴾ يەنى ئۇلار ھەددىدىن ئاشقۇچى، ئازغۇن ۋە ھەق بىلەن قارشىلاشقۇچى قەۋمدۇر. مانا بۇ قىلمىشلىرى ئۇلارنى سەن توغرۇلۇق ئاشۇنداق سۆزلەرنى قىلىشقا ئېلىپ بارغان.

﴿**ياكى ئۇلار: «(مۇھەممەد قۇرئاننى ئۆزى توقۇدى**﴾ يەنى ئۆزى ئويدۇرۇپ يالغاندىن توقۇپ چىقتى ﴿**دېيىشەمدۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ كۇفرىلىقى ئۇلارنى مۇشۇنداق سۆزلەرنى قىلىشقا ئېلىپ باردۇ. ﴿**ئەگەر (مۇھەممەد ئۇنى توقۇدى دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، (تۈزۈلۈشتە، گۈزەللىكتە، باياندا) قۇرئانغا ئوخشايدىغان بىر سۆزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار**﴾ يەنى ئەگەر ئۇلار مۇھەممەد ئۇنى ئۆزى ئويدۇرۇپ يالغاندىن توقۇپ چىقتى دېگەن سۆزلىرىدە راستچىل بولسا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەلگەن قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر نەرسە كەلتۈرۈپ باقسۇن. شەك ـ شۈبھىسىزكى، قۇرەيشلەر ۋە جىنلار بىلەن ئىنسانلاردىن تەركىب تاپقان پۈتۈن ئەھلى زېمىن بىرلەشكەن تەقدىردىمۇ قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر كىتابنى، ئۇنىڭغا ئوخشاش ئون سۈرە ھەتتا بىر سۈرە چاغلىق نەرسىنىمۇ كەلتۈرەلمەيدۇ.

www.munber.org

* * * * * *

أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَـٰلِقُونَ (٣٥) أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا
يُوقِنُونَ (٣٦) أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ (٣٧) أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ
مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ (٣٨) أَمْ لَهُ ٱلْبَنَـٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ (٣٩) أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ
مُّثْقَلُونَ (٤٠) أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ (٤١) أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ
(٤٢) أَمْ لَهُمْ إِلَـٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٤٣)

ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟ ﴿35﴾. ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلكى ئۇلار (اللەنىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ﴿36﴾. ئۇلارنىڭ يېنىدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ ياكى ئۇلار (شەيئىلەرنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) (كائىناتنى) بويسۇندۇرغۇچىمۇ؟ ﴿37﴾. ياكى ئۇلارنىڭ (ئاسمانغا چىقىپ) سۆز تىڭشايدىغان شوتىسى بارمۇ؟ ئەگەر بولسا، ئۇلارنىڭ سۆز ئاڭلىغۇچىسى ئوچۇق بىر پاكىتىنى كەلتۈرسۇن﴿38﴾. ياكى اللەنىڭ قىزلىرى، سىلەرنىڭ ئوغۇللىرىڭلار بارمۇ؟ ﴿39﴾. ياكى سەن ئۇلاردىن (دەۋىتىڭ ئۈچۈن) ھەق سوراپ، شۇ زىياندىن (ئۇلارغا) ئېغىر يۈك ئارتىلىپ قېلىپ (ئىمان ئېيتمامدۇ؟) ﴿40﴾. ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا ئىلمى غەيب بولۇپ (ئۇنىڭدىن غەيب نەرسىلەرنى) يېزىۋالامدۇ؟ ﴿41﴾. ياكى ئۇلار ساڭا ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتەمدۇ؟ كاپىرلارنىڭ ھىيلە ـ مىكىرلىرى مەغلۇپ بولىدۇ﴿42﴾. ياكى ئۇلارنىڭ اللەدىن باشقا مەبۇدى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن (بۇتلىرىدىن) الله پاكتۇر﴿43﴾.

الله نىڭ بار ۋە بىرلىكىنى ئىسپاتلايدىغان، مۇشرىكلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرىنى يوققا چىقىرىدىغان سوئاللار توغرىسىدا

بۇ، الله تائالانىڭ پەرۋەردىگار ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ بىردىنبىر مەبۇد ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان سوئاللاردۇر. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: **﴿ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟﴾** يەنى ئۇلار بىر ئىجاتكارسىز ۋۇجۇتقا كەلگەنمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرىنى ئۆزلىرى ۋۇجۇتقا كەلتۈرگەنمۇ؟ ئۇمۇ ئەمەس، بۇمۇ ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى پەقەت الله ياراتتى. ئۇلار تىلغا ئېلىشقا ئەرزىگۈدەك نەرسە ئەمەس ئىدى. ئەنە شۇ ھالدىن كېيىن الله ئۇلارنى ۋۇجۇتقا كەلتۈردى.

ئىمام بۇخارى، جۇبەير ئىبنى مۇتئىمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شام نامىزىدا سۈرە تۇرنى ئوقۇغانلىقىنى ئاڭلىدىم، ئۇ بۇ ئايەتنى ئوقۇپ: **﴿ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟ ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلكى ئۇلار (اللەنىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ. ئۇلارنىڭ يېنىدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ ياكى ئۇلار (شەيئىلەرنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) (كائىناتنى) بويسۇندۇرغۇچىمۇ؟﴾** دېگەن يەرگە كەلگەندە، قورققانلىقىمدىن يۈرىكىم سىيلىپ كەتتى. بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان. جۇبەير ئىبنى مۇتئىم بولسا بەدىر ئۇرۇشىدا ئەسىرگە ئېلىنغانلاردىن فىدىيە ئېلىنىدىغانلارنىڭ

www.munber.org

ئىچىدە پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىنگەن ئىدى. شۇ ۋاقىتتا ئۇ مۇشرىك ئىدى. ئۇنىڭ سۈرە تۇرنىڭ بۇ ئايەتلىرىنى ئاڭلىغانلىقى كېيىن ئۇنىڭ ئىسلام دىنىغا كىرىشىگە تۈرتكە بولغان سەۋەبلەرنىڭ بىرى ئىدى.

﴿ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلكى ئۇلار (اللەنىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ﴾ يەنى الله ئۇلارنىڭ الله غا شېرىك كەلتۈرگەنلىكىنى ئەيىبلەپ: ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار الله نىڭ ھېچ شېرىكى يوق، يالغۇز ياراتقۇچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئىشەنچ قىلالماسلىقى ئۇلارنى الله غا شېرىك كەلتۈرۈشكە ئېلىپ بارىدۇ.

﴿ئۇلارنىڭ يېنىدا پەرۋەردىگارىنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ ياكى ئۇلار (شەيئىلەرنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) (كائىناتنى) بويسۇندۇرغۇچىمۇ؟﴾ يەنى خەزىنىلەرنىڭ ئاچقۇچلىرى ئۇلارنىڭ قولىدا بولۇپ پادىشاھلىقنى ئۇلار تەسەررۇپ قىلامدۇ؟ ياكى ئۇلار مەخلۇقاتلاردىن ھېساب ئالغۇچىلارمۇ؟ ئىش ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، پەقەت غالىب ۋە بۈيۈك الله لا ھەممىگە پادىشاھدۇر، خالىغانچە تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر، خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر.

﴿ياكى ئۇلارنىڭ (ئاسمانغا چىقىپ) سۆز تىڭشايدىغان شوتىسى بارمۇ؟ ئەگەر بولسا، ئۇلارنىڭ سۆز ئاڭلىغۇچىسى ئوچۇق بىر پاكىتىنى كەلتۈرسۇن﴾ يەنى ئۇلارنىڭ سۆز ئاڭلىغۇچىسى ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنىڭ، ئېيتىۋاتقان سۆزلىرىنىڭ توغرىلىقىغا ئوچۇق دەلىل كەلتۈرسۇن، ئۇلارنىڭ ئۇنداق قىلىشىغا يول يوق، ئۇلار ھېچ نەرسىگە قادىر ئەمەس، ئۇلارنىڭ كۆرسەتكىدەك دەلىل - پاكىتىمۇ يوق.

الله ئۇلارنىڭ قىزلارنى الله غا نىسبەت بەرگەنلىكىنى، پەرىشتىلەرنى قىز دەپ قارىغانلىقىنى (يەنى پەرىشتىلەرنى الله نىڭ قىزلىرى دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقىنى، ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرىگە تۇغۇلغان بالىسىنىڭ قىز ئىكەنلىكى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلسە، ئۇنىڭ قاتتىق ئاچچىغى كەلگەنلىكتىن يۈزى قارىداپ كېتىدىغان تۇرۇپ ئۆزلىرىگە (قىزلارنى قويۇپ) ئوغۇللارنى تاللايدىغانلىقىنى، پەرىشتىلەرنى الله نىڭ قىزلىرى قىلىپ ئۇلارنى الله غا شېرىك كەلتۈرۈپ چوقۇنغانلىقىنى قاتتىق ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: **﴿ياكى اللەنىڭ قىزلىرى، سىلەرنىڭ ئوغۇللىرىڭلار بارمۇ؟﴾** بۇ ئايەت ئۇلارنىڭ بوھتانلىرىغا قىلىنغان قاتتىق تەھدىد ۋە ئاگاھلاندۇرۇش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

﴿ياكى سەن ئۇلاردىن (دەۋىتىڭ ئۈچۈن) ھەق سوراپ﴾ يەنى الله نىڭ ئەمر - پەرمانىنى ئۇلارغا يەتكۈزگەنلىكىڭ ئۈچۈن ھەق تەلەپ قىلىپ. **﴿شۇ زىياندىن (ئۇلارغا) ئېغىر يۈك ئارتىلىپ قېلىپ (ئىمان ئېيتىمامدۇ؟)﴾** يەنى ئۇلار مۇشۇنچىلىك كىچىككىنە زىياندىن زېرىككەنلىكى، بۇ زىيان ئۇلارغا ئېغىر كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئىمان ئېيتىشتىن يۈز ئۆرەمدۇ؟ سېنىڭ تەبلىغ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن ئۇلاردىن ھېچ نەرسە سورىغىنىڭ يوق **﴿ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا ئىلمى غەيب بولۇپ (ئۇنىڭدىن غەيب نەرسىلەرنى) يېزىۋالامدۇ؟﴾** يەنى ئىش ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، غەيبنى پەقەت الله دىن باشقا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھېچ كىشى بىلمەيدۇ.

﴿ياكى ئۇلار ساڭا ھىيلە - مىكىر ئىشلىتەمدۇ؟ كاپىرلارنىڭ ھىيلە - مىكىرلىرى مەغلۇپ بولىدۇ﴾ يەنى الله تائالا بۇ ئايەتتە مۇنداق دەيدۇ: ياكى ئۇلار پەيغەمبەر ۋە دىن ھەققىدە ئېيتقان ئاشۇ سۆزلىرى بىلەن كىشىلەرنى ئالداپ پەيغەمبەرگە ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرىگە ھىيلە - مىكىر قىلامدۇ؟ ئۇلارنىڭ ھىيلە - مىكرىنىڭ يامان ئاقىۋىتى پەقەت ئۆزلىرىگە قايتىدۇ. كاپىرلارنىڭ ھىيلە - مىكرى مەغلۇپ بولىدۇ.

﴿ياكى ئۇلارنىڭ اللەدىن باشقا مەبۇدى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن (بۇتلىرىدىن) اللە پاكتۇر﴾ الله بۇ ئايەتتە مۇشرىكلەرنىڭ بۇتقا چوقۇنغانلىقىنى ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ زاتىنى ئۇلارنىڭ

www.munber.org

ئېيتقانلىرىدىن بوھتانلىرىدىن ۋە شېرىكلىرىدىن پاكلاپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن (بۇتلىرىدىن) اللە پاكتۇر﴾.

* * * * * * *

وَإِن يَرَوۡاْ كِسۡفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُواْ سَحَابٌ مَّرۡكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرۡهُمۡ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوۡمَهُمُ
ٱلَّذِي فِيهِ يُصۡعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوۡمَ لَا يُغۡنِي عَنۡهُمۡ كَيۡدُهُمۡ شَيۡـًٔا وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ
عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعۡيُنِنَاۖ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ
رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَسَبِّحۡهُ وَإِدۡبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە: «بۇ توپىلاشقان بۇلۇتتۇر» دەيدۇ﴿44﴾. ئۇلارنى ھالاك قىلىدىغان كۈنگىچە تەرك ئەتكىن﴿45﴾. ئۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، ئۇلارغا ياردەممۇ قىلىنمايدۇ﴿46﴾. ئۇلار ئۈنىڭدىن (يەنى ئاخىرەتتىكى ئازابتىن) بۇرۇن (دۇنيادىمۇ بىر تۈرلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ)، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ﴿47﴾. پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابنى تەخىر قىلىش) ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن بىزنىڭ ھىمايىمىزدىدۇرسەن، (ئۇيقۇدىن) تۇرغان ۋاقتىڭدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن﴿48﴾. كېچىدىمۇ، يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن﴿49﴾.

مۇشرىكلارنىڭ ھەققە قارشى چىققانلىقىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئازابقا تېگىشلىك بولغانلىقىنىڭ بايانى توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتتە مۇشرىكلارنىڭ ھەق بىلەن قارشىلىشىپ، كىبىرلىك يۈزىسىدىن كۆرۈپ تۇرغان نەرسىنىمۇ كۆرمەسلىككە سېلىپ، ﴿**ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى**﴾ ئۇلارنىڭ ئازابلىنىشى ئۈچۈن ئۈزلىرىنىڭ ئۈستىگە ﴿**چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە**﴾ ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە چۈشۈۋاتقان بۇ ئازابقا چىن پۈتمەي ۋە ئىشەنمەي، بەلكى بۇ توپىلاشقان بۇلۇتتۇر دېگەنلىكىنى خەۋەر قىلىدۇ.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بىز ئۇلارغا ئاسماندىن بىر ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار ئۇنىڭدىن ئاسمانغا ئۆرلەپ (ئالەمنى ئەرۋاھنى، پەرىشتىلەرنى كۆرگەن تەقدىردىمۇ). ئۇلار چوقۇم: «كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى، بەلكى سېھىرلەنگەن قەۋم بولۇپ قالساق كېرەك» دېيىشىدۇ﴾[1].

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! ﴿**ئۇلارنى ھالاك قىلىدىغان كۈنگىچە**﴾ يەنى قىيامەت كۈنىگىچە ﴿**تەرك ئەتكىن. ئۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ**﴾ يەنى ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى چاغلىرىدا ئىشلەتكەن ھىيلە ـ مىكرى ئۇلارغا ھېچ مەنپەئەت قىلمايدۇ. قىيامەت كۈنى ئۇلاردىن ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلالمايدۇ.

﴿**ئۇلارغا ياردەممۇ قىلىنمايدۇ. ئۇلار ئۈنىڭدىن (يەنى ئاخىرەتتىكى ئازابتىن) بۇرۇن (دۇنيادىمۇ بىر تۈرلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ)**﴾ اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلارنىڭ تەۋبە قىلىشى ئۈچۈن بىز

[1] سۈرە ھىجر 14 — 15- ئايەتلەر.

www.munber.org

ئۇلارغا چوقۇم ئەڭ چوڭ ئازابتىن (يەنى ئاخىرەت ئازابىدىن) ئىلگىرى ئەڭ يېقىنقى ئازاب (يەنى دۇنيا ئازابى) نى تېتىتىمىز﴾[1].

﴿**لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ**﴾ يەنى بىز ئۇلارنى دۇنيادا ئازابلايمىز ۋە ئۇلارنىڭ الله تەرىپىگە قايتىشىنى، گۇناھلىرىدىن تەۋبە قىلىشىنى ئۈمىد قىلىپ تۈرلۈك مۇسىبەتلەر بىلەن سىنايمىز، بىراق ئۇلار ئۆزلىرىدىن كۈتۈلگەن بۇ مەقسەتنى چۈشەنمەيدۇ. ئەكسىچە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۇلارغا كۆرسىتىپ بېرىلسە، ئۇلار ئۇنىڭدىنمۇ قەبىھ ئىشلارنى قىلىدۇ. بىر ئىلاھىي ئەسەردە[2] مۇنداق دېيىلگەن: ئى ئىلاھىم! مەن ساڭا نۇرغۇن قېتىم ئاسىيلىق قىلىمەن، سەن مېنى جازالىمايسەنغۇ؟ الله تائالا جاۋابەن مۇنداق دەيدۇ: ئى بەندەم! سېنى مەن نۇرغۇن قېتىم ئەپۇ قىلىمەن، سەن بۇنى بىلمەيسەنغۇ؟

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سەۋر قىلىشقا ۋە تەسبىھ ئېيتىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

﴿**پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابنى تەخىر قىلىش) ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن بىزنىڭ ھىمايىمىزدىدۇرسەن**﴾ يەنى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئۇلارنى جازالاشتىن ئىبارەت ھۆكمى كەلگىچە ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلغىن، ئۇلارغا پەرۋا قىلمىغىن. سەن ھەقىقەتەن بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدادۇرسەن، بىزنىڭ ھىمايىمىز ئاستىدادۇر سەن، الله سېنى كىشىلەرنىڭ يامانلىقلىرىدىن ساقلايدۇ.

﴿**(ئۇيقۇدىن) تۇرغان ۋاقتىڭدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن**﴾ زەھھاك بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: نامازغا تۇرغان ۋاقتىڭدا: ئى الله! سېنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىمەن، ساڭا ھەمدۇ ئېيتىمەن، سېنىڭ ئىسمىڭ بەرىكەتلىكتۇر، سېنىڭ ئەزىمىتىڭ كاتتىدۇر، سەندىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى.

ئىمام مۇسلىم، ئۆمەرنىڭ نامازنىڭ بېشىدا مۇشۇنداق دەيدىغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان. ئىمام ئەھمەد، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجەمۇ ئەبۇسەئىد ۋە باشقىلاردىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاشۇنداق دەيدىغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان.

ئەبۇجەۋزا بۇ ئايەتنى: ئۇيقۇڭدىن ئويغىنىپ كۆرپەڭدىن ﴿**تۇرغان ۋاقتىڭدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن**﴾ دېگەنلىك بولىدۇ، دەپ تەپسىر قىلدى. بۇنىڭغا ئىبنى جەرىرمۇ قوشۇلدى. بۇ قاراشنى ئىمام ئەھمەد، ئۇبادە ئىبنى سامىتتىن رىۋايەت قىلغان تۆۋەندىكى ھەدىس تەكىتلەيدۇ. ئۇبادە ئىبنى سامىت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان: «كىمكى سەھەردە ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ الله دىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر، ئۇ تەنھادۇر، ئۇنىڭ ھېچ شېرىكى يوقتۇر، پادىشاھلىق ۋە جىمى ھەمدۇ سانالار الله غا خاستۇر، ئۇ ھەر نەرسىگە قادىردۇر، الله نى بارلىق نۇقسانلاردىن پاك دەپ بىلىمەن، جىمى ھەمدۇ سانالار الله غا خاستۇر، الله دىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر، الله ئەڭ بۈيۈكتۇر، كۈچ قۇۋۋەت پەقەت الله غىلا مەنسۇپتۇر، دېسە، ئاندىن: ئى پەرۋەردىگارىم! ماڭا مەغپىرەت قىلغىن، دېسە ياكى دۇئا قىلسا، ئۇنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ، ئەگەردە ئۇ تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى قوبۇل قىلىنىدۇ» بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىبنى ئەبۇنەجىيھ، مۇجاھىدنىڭ بۇ ئايەتنى: ھەر قانداق سورۇندىن ﴿**تۇرغان ۋاقتىڭدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن**﴾ دەپ تەپسىر قىلغانلىقىنى رىۋايەت قىلدى. سەۋرى،

---

[1] سۈرە سەجدە 21- ئايەت.

[2] ئىلاھىي ئەسەر دېگىنىمىز: الله مەدھىيىلىنىدىغان شېئىر ياكى الله بىلەن بولغان مۇناجاتقا ئوخشاش نەرسىلەرگە قارىتىلىدۇ.

www.munber.org

ئەبۇئىسھاقدىن، ئەبۇئەھۋەسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ﴿**تۇرغان ۋاقتىڭدا پەرۋەردىگارىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن**﴾ دېگەن بۇ ئايەت ھەر بىر ئادەم ئۆز ئورنىدىن تۇرماقچى بولسا: ئى الله! سېنى بارلىق نۇقسانلاردىن پاك دەپ بىلىمەن، ساڭا ھەمدۇسانا ئېيتىمەن، دېيىشى كېرەكلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئىمام تىرمىزى، ئەبۇھۇرەيرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى بىر سورۇندا ئولتۇرسا، ئۇ سورۇندا بىھۇدە سۆزلەر كۆپ بولۇپ كەتكەن بولسا، ئۇ شۇ سورۇندىن تۇرۇپ كېتىشتىن ئىلگىرى: ئى الله! سېنى بارلىق نۇقسانلاردىن پاك دەپ بىلىمەن، ساڭا ھەمدۇسانا ئېيتىمەن، سەندىن باشقا ھېچ مەبۇدنىڭ بەرھەق يوقلۇقىغا گۇۋاھلىق بېرىمەن، سېنىڭدىن گۇناھىم ئۈچۈن مەغپىرەت تىلەيمەن، ساڭا تەۋبە قىلىمەن، دېسە، الله ئۇنىڭ شۇ سورۇندىكى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ» بۇ ھەدىسنى ئىمام نەسەئى ۋە ھاكىممۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿**كېچىدىمۇ، يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن**﴾ يەنى قۇرئان تىلاۋەت قىلىش، كېچىدە ناماز ئوقۇش بىلەن الله نى ياد ئەتكىن، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلغىن. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن ﴿ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويغانغىن، (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭنىڭ سېنى مەدھىيىلىنىدىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەقتۇر﴾[1].

﴿**يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن**﴾ ئىبنى ئابباسنىڭ ھەدىسىدە بايان قىلىنىشىچە: كېچىدە ۋە يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىن الله غا تەسبىھ ئېيتىش دېگەنلىك، بامدات نامىزىدىن ئىلگىرى ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت سۈننەت نامىزىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ئىككى رەكئەت ناماز يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىن ئوقۇلۇشقا يول قويۇلغاندۇر. ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نەپلە نامازلاردىن ھېچ بىرىگە، بامداتنىڭ ئىككى رەكئەت سۈننىتىگە ئەھمىيەت بەرگەندەك قاتتىق ئەھمىيەت بەرمەيتتى. مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «بامدات نامىزىنىڭ ئىككى رەكئەت سۈننىتى دۇنيا ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق نەرسىلەردىنمۇ ياخشىدۇر».

شۇنىڭ بىلەن سۈرە تۇرنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە الله غا مەنسۇپتۇر.

[1] سۈرە ئىسرا 79- ئايەت.

www.munber.org